

Lastenkirjat ja loruttelu päiväkodin arjessa

Varhaiskasvatuksen yhtenä keskeisenä tavoitteena on tukea lapsen kielen ja puheen kehittymistä yhdessä lasten vanhempien kanssa. Erilaiset vuorovaikutustilanteet sekä loruttelu ja lastenkirjojen säännölliset lukuhetket antavat sytykettä lapsen kielen kehitykselle ja rikastuttavat sanavarastoa.

Lapsella tulisi olla mahdollisuus tutustua kaikkiin lastenkirjallisuuden lajeihin, sillä ne harjaannuttavat eri tavoin hänen kielellistä tietoisuuttaan.

Runoja, leikkiloruja ja lauluja voi sirotella pitkin päivää eri toimintoihin: aamupiiri, ruokailu, wc-käynnit, uloslähtö, pukeminen, herääminen päivälevolta jne).

Sadut, tarinat, kuvakirjat ja tietokirjat sopivat pidempikestoisiin kirjatuokioihin.

Ääneenlukuhetket ovat toisaalta jokaiseen päivään kuuluvaa ajanvietettä ja toisaalta pedagogisesti suunniteltuja ja ohjattuja hetkiä. Lapsille omatoimisia lukuhetkiä ja kirjojen selailua voi markkinoida yhtenä vaihtoehtoisena ajanvietteenä vapaan leikin, lautapeliä pelaamisen tai rakentelun rinnalla. Aikuinen voi lukea yhdelle lapselle tai muutamalle lapselle muun ryhmän leikkiessä.

Pedagogisesti suunniteltuja ja ohjattuja ääneenlukuhetkiä tulisi olla säännöllisesti, mielellään useamman kerran viikossa. Parhaiten tämä toteutuu, jos ryhmä pystytään rajaamaan enimmillään viiteen–kuuteen lapseen. Opettaja tutustuu ensin itse ääneen luettavaan kirjaan ja sen keskeiseen teemaan. Kirja voidaan lukea lasten kanssa useampaan kertaan, jolloin -sekä tekstistä että kuvituksesta löytyy eri tasoja ja tulkintoja. Lapsi ei ole vain passiivinen vastaanottaja: hänellä on lupa kysyä, kommentoida ja ihmetellä kirjan nostattamia asioita ääneen. Lapsi voi myös kertoa kirjasta tai lukea kirjan toisille lapsille (lukee leikisti).

Lapsen on helppo tutustua kirjoihin omin päin, jos ne ovat helposti saatavilla lelujen ja rakennuspalikoiden tapaan matalassa hyllyssä, laatikossa tai korissa kansikuva näkyvillä. Vaihtuvia kirjavalikoimia voi sirotella eri puolille päiväkodin yhteisiä tiloja.

Päiväkotiin on hyvä järjestää hälyltä rauhoitettuja tiloja yksittäisen lapsen tai muutaman lapsen yhteisiin kirjahetkiin, joissa he voivat selailla kirjoja yhdessä ja keskustella niistä. Lukumajat tai -teltat, sermeillä tai kankailla rajatut pienet viihtyisät tilat ovat lapsille mieluisia.

Kaikille lapsille perinteinen kirja ei ole enää tuttu ja arkipäiväinen. Kirjan käsittelyyn on tarpeen ohjeistaa yhtä lailla taaperokäisiä kuin vielä esikoululaisiakin. Kirjaan voidaan tutustua myös esineenä: siinä on myös etukansi, takakansi, sisäkannet ja välilehdet, joilla on kaikilla oma tehtävänsä. Kiinnostusta voidaan lisätä tekemällä omia kirjoja.

Eri kulttuureissa on erilaisia lukusuuntia ja käytänteitä. Siksi on hyvä opettaa suomalainen lukemisen tapa: tarina etenee poikkeuksetta vasemmalta oikealle.

Lastenkirjallisuus avaa lapselle portin satuun ja seikkailuun sekä tietoon. Toisaalta lastenkirja valmentaa lasta kohtaamaan omassa arjessa olevia asioita ja ilmiöitä: lapsi peilaa kirjojen sankarien kokemia tapahtumia ja tuntemuksia omiin tunteisiinsa ja oppii tällä tavoin tärkeitä vuorovaikutustaitoja. Yhteiset lukuhetket tukevat lapsen itsetuntemusta.

Opettajalta vaaditaan herkkyyttä tunnistaa lasten erilaiset mieltymykset ja kehitystaso ja viitseliäisyyttä etsiä tarvittaessa myös yksittäiselle lapselle soveltuvia lastenkirjoja. Kirjastonhoitajat auttavat mielellään kirjojen etsimisessä.

Kuvakirjojen monipuoliset aiheet ja lähestymistavat tarjoavat mahdollisuuksia työstää erilaisia aihepiirejä yhdessä lasten kanssa keskustellen. Tunnekasvatus on lastenkirjoissa näkyvästi esillä ja tarjoaa samastumispintaa vaikkapa siihen, miltä tuntuu kiusatusta, joukon ulkopuolelle jätetystä, ujosta tai vilkkaasta lapsesta. Laadukkaasti kuvitettu kuvakirja on aina myös taide-elämys. Tietokirjat avaavat uusia maailmoja ja ruokkivat lapsen luontaista uteliaisuutta.

Toiminnallisia vinkkejä päiväkodin kirjallisuuskasvatukseen:

- * Kirjavinkkaus: esitellään uutuuskirjoja lyhyesti lapsille.
- * Lelupäivän sijaan pidetään oman kirjan päivä. Lapset esittelevät toisilleen lempikirjansa.

- * Sanataide, sadutus → lapsia innostetaan omien tarinoiden sepittämiseen ja kuvittamiseen. Tuotokset esitellään myös lasten vanhemmille.
- * Lapsi kuvittaa ääneen luetun tarinan ja sadun itse → oma mielikuvitus
- * Sadusta, tarinasta tai kuvakirjasta tehdään mininäytelmä tai nukketatteriesitys
- * Lasten vanhemmille kerrotaan päiväkodissa luetuista kirjoista ja lapsen omista mieltymyksistä sekä perhelukemisen iloista ja hyödyistä.

Kirjallisuuskasvatusta tukevia aktiviteetteja päiväkodin ulkopuolella:

- * Kirjasto tutuksi → käydään ryhmän kanssa säännöllisesti kirjastossa tai kirjastoautossa ja lainataan myös lasten itse valitsemia kirjoja yhdessä luettavaksi.
- * Kirjailija- ja kuvittajavierailut päiväkodissa, eskarissa, kirjastossa → lastenkirjan tekijä kertoo työstään.
- * Vuorovaikutteiset lastenkirjanäyttelyt ja kuvitusoriginaalinäyttelyt.
- * Nukketatteri- ja tatteriesitykset entuudestaan tutusta lastenkirjasta.

FT, dosentti Päivi Heikkilä-Halttunen on lastenkirjallisuuteen erikoistunut kriitikko, tutkija, tietokirjailija ja kouluttaja. *Lue lapselle, opas lasten kirjallisuuskasvatukseen* ilmestyi 2015. Uusi painos ilmestyy syksyllä 2018.